

vasni a finn ifjúság Gárdonyi «Egri csillagok»-ját, amelynek első köpote most hagyta el a sajtót Yrjö Liipola, Budapesten élő finn szobrászművész pompás fordításában. A finn meseírók közül az említett Topeliuson kívül a legnagyobbak Helmi Krohn, a «Pääskynen» («Fecske») című gyermekejság szerkesztője és Anni Swan, akinek meséi magyarra is le vannak fordítva «Az ezertó meséi» címen.

Más kérdés persze, mi a gyermekek véleménye ezekről a meseírókról? A mai gyermek, moziban mesterségesen fölizgatott fantáziája és a detektív-regényeket faló, mohó és felületes olvasási szomja alig fog megelégedni a régiek, szelid meséivel. Hacsak a szülők maguk nem irányítják gyermekeik figyelmét nemesebb olvasmányokra. Egy-egy csöndes családi meseórának vagy közös olvasásnak életreszóló mély hatása lehet a gyermek lelki életében.

Weöres Gyula.

Magyar tárgyú amerikai könyv. (Louis Joseph Vance: «The Dead Ride Hard». Philadelphia. 1926.) E regény Károlyi Mihály «Emlékiratait» s Jászi Oszkár könyvét nevezi meg első forrásaiul. Ha csak ezekből merített volna a szerző, torzképet rajzolt volna. Ezt ő is tudta. Ezért hát tisztább levegő után kívánczozott s felhasználta a Tharaud-testvérek ismeretes művét és — Tormay Cecília «Bujdosó könyvét». Ez az objektívítésre való törekvés már előre is rokonszenvessé teszi, minket pedig a kíváncsiság ösztönöz: vajjon az idegen milyenek képzel el bennünket e könyvek alapján?

A regény a felsorolt könyvek párvadiala: a jó és gonosz lelke küzd egymással. A jó szellem végre is győz s a szerző megírja művét a vörös és a «fehér terror» országáról.

Az Eckartsauban internált királyné magához kéreti Vay Denise grófnő udvarhölgyét, aki autón siet Budáról a királynőhöz. A magyar határon éjjel szökevény katonák megállítják az autót, hogy utasát kirabolják. Egy közeli házba vonszolják, ahol más — a frontról hazafelé igyekvő — katonák is alusznak. Mikor az autó-rabló katonák női becsületében is sértegetik a grófnőt, az egyik ott tartózkodó katona szétüt köztük, a grófnőt derékon kapja, kiviszi, az autóbába ülteti s maga a kormánykerékhez ülve, viszi a grófnőt célja felé: a királynőhöz. Ez a katona: Brüll Andor. Magyar születésű ember,

de Amerikába vándorolt s amerikai polgár lett. A világháború kitörésekor hazajött, beállt katonának s végigküzdötte a háborút. Most épen az olasz frontról tartott hazafelé — Budapestre, mikor a rabló katonák becipelték a házba a grófnőt. A király és királyné arra kéri a grófnőt, hogy ékszereiket s főleg Szt. István smaragdjaikat hozza el nekik Budáról, mert itt Eckartsauban éheznek ők is, gyermekeik is. A grófnő megígéri ezt s bemutatja a királynak a magyar katonát, aki őt megmentette és idehozta. A király kezét fog Brüllel s megköszöni jóságát. Másnap Pozsonyon, Győrön át hazafelé indulnak. Itt élénk vonásokkal festi a szerző az országotakat ellepő menekülő magyarokat, akiket a rabló és betörő csehek vertek ki ősi házukból. Pesten ekkor már Károlyi Mihály «a köztársasági elnök». Útközben Brüll felvilágosítja a grófnőt, hogy kiknek a kezéből mentette ki őt. A támadók Kún Béla és Szamuely Tibor voltak. A harc térről ismeri őket, ahol néhány nap multán aztán az egyik az oroszokhoz, a másik a front mögé szökött. Most katonaruhában bujtogatták a katonákat a front elhagyására.

Mulnak a hetek. Budapesten a spanyol nátha szedi áldozatait. Vay grófnő atya, anyja, öccse betegesen fekszenek. Ő maga a szénközpontban áll sort, hogy utalványt szerezzen. Négy órai várakozás után azzal utasítják el, hogy arisztokraták számára nincs szén. Hazafelé menet az alagútban melléje szegődik egy monoklis «világi» és gúnyos hangon kijelenti, hogy holnap ébredre várja a Ritz-szállodába. A grófnő réműlettel ismeri fel Szamuelyt. E pillanatban autó áll meg mellettük, a belőle kiugró férfi hatalmas pofonnal szédíti el az aszfaltbetyárt, a grófnőt pedig amerikai lobogós autóján hazaviszi — Brüll Andor. Másnap nagy kocsis szén áll meg a Vay-ház előtt s a kocsis egy levelet ad át a grófnőnek. «Hogy lássa, mekkora hatalmam van, fogadja e kocsis szentet. Remélem, nem kényszerít arra, hogy hatalmamát büntető módon is használjam. Szamuely Tibor.»

Március vége felé van. A grófnőnek sikerült megszerezni az ékszereket s mivel odahaza nincs biztonságban, felviszi Brüll Andorhoz a Hungária-szállóba, ahol az amerikai misszió lakik. Brüll a misszió tagja. A köztük lévő ismeretség szerelemmé vált. Brüll tisztán látja a helyzetet: a grófnő

lépéseit detektivek figyelik, nála nem maradhatnak az ékszerék. Magához veszi őket s mielőtt a grófnő eltávoznék a szállodából, ő viszi ki az ékszereket onnét, mert tudja, hogy a detektivek a szálló körül vannak. Brüll távozik, a grófnő marad s várja vissza Brüllt. Helyette azonban Szamuelyly jelenik meg, aki az ékszereket követeli tőle. Mivel nem kapja meg, auton az országház pincéjébe viszi a grófnőt, ahová Czerny emberei éppen ekkor hozzák a grófnő szüleit is, mert náluk gyanítják az ékszereket. Mindez a proletárdiktatura kimondásának napján történt. Napokon át embertelen módon kínozzák őket. A grófnő csodálatos módon megmenekül, de szülei belehalnak a kínzásba. Ő róla is azt hiszi mindenki, hogy meghalt. Bécsbe menekül és álnéven él.

Július végén Brüll és a grófnő véletlenül találkoznak.

A grófnő, mint Klimmt Gabriella Pestre megy, egyenesen a szovjet-házba. Szamuelylyt keresi. A kínzás alatt megöszült, arcvonásai megváltoztak: senki sem ismeri meg. Szamuelyly sem. Mulatnak, pezsgőznek. Július 31-ike van. Megszólal a telefon: Szamuelyly azonnal menjen az állomásra, a különvonat Bécs felé indulóban van, menekülni kell, mert a fehér hadsereg a helyzet ura. Szamuelyly rohan. Klimmt Gabriella csak annyit mond neki: ha későn érkeznek az állomásra, jöjjön vissza: a saját autóján viszi őt Bécsbe. Szamuelyly visszajön: elkésett. Beülnek az autóba, Klimmt Gabriella vezet. A hátsó ülésen halálos félelemben kucorog a hóhér. A határra érve bemennek az őrházba, mert Klimmt Gabriella szerint «elfogyott a benzin». Mikor az ajtóban előrebocsátja őt, Klimmt Gabriella tisztán, érthetően mondja: «Tessék, Szamuelyly!» Az ottlévő sokaság e szóra zajongani kezd s néhány pillanat múlva a becsukott ajtón keresztül tisztán lehet hallani a bosszúszomjas kiáltásokat: «Halál a hóhérra!» Szamuelyly remeg s a nő segítségéért könyörög. Ez biztosítja is életét, de egy feltétel alatt: adja vissza Szt. István smaragdját. Szamuelyly tágra nyitott szemekkel ismeri meg Gabriellában a holtak hitt Vay grófnőt. Visszaadja az ékszereket. A grófnő ki-megy, hogy lecsitítsa a tömeget s a

kinyitott ajtóban elsőnek Brüllt látja meg, aki a megbeszélés szerint Bécsből eléje jött. Beszállnak az autóba. A felbőszült tömeget senki sem tartja vissza. Harminckét lövés zaja hallatszik az autó elindulásáig.

A magyar-osztrák határon fekvő község temetője mellett a szemétdombon egy sírkövet lát az utas héber betűkkel, melynek értelme ez: itt fekszik egy kutya.

Ennek a mesének a keretében a magyar közállapotok rajza is megvan. A szénbizottság helyiségét így írja le: «Kétféle néposztály látható a hivatal helyiségében. Az egyik csapat a megviselték, a szűkölködők csoportja, kereskedők, tanult emberek, papok, hivatalnokok, előkelők, művészek: törzse egy nemzetnek, mely ezer éven keresztül ütköző államként állt szemben a hitetlenekkel Krisztusért és a civilizációért. A másik csapat a szénelosztó urak csoportja pompás prémekbe öltözve és ékszerekkel ékesítve; még tegnap is mocskos gunyával takarták nyomorodott tagjaikat s ma még meg nem szokott nagyzolással bitorolják a hatalmat a nemzettel szemben, melynek jósága és könyörületessége századokon át ápolta őket.»

Szamuelylynek a Károlyi-uralom alatt azért volt oly nagy befolyása, mert «barátjai voltak a legmagasabb körökben», már t. i. az akkor uralmon lévő legmagasabb körökben. Hogy itt kikre kell gondolnunk, azt eléggé sejteti az a megállapítás, mellyel a Nemzeti Tanácsot Lenin titkos kezének mondja. Az igazi magyarról így nyilatkozik: «A magyar jó katona, de rossz összekülvő». Ezért nem sikerült a júniusi ellenforradalom. Egyik fejezetének ezt a címet adta: «A fehér terror». Korvin-Klein és Szamuelyly viselt dolgaik írja le. A kivégző körutak a vidéken retentesekek voltak. Péntek este azonban mindig Pesten voltak. A vérengzést csak vasárnap folytatták. Szombaton ünnepi pihenésük volt.

Tragikus és izgalmas jelenetek bőven vannak a könyvben. Mi magyarok jól-eső érzéssel tesszük le: tárgyias velünk szemben. Az amerikai közönség pedig hamar elkapkodta. Csak szeptemberben hagyta el a sajtót s ma már a hramadik kiadás forog közkezen.

New-York, 1926 dec.

Gáspár Pál.